

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 38

Заснований в 1996 році

Рівне – 2007

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 38. — Рівне: РДГУ, 2007. — 315 с.

Збірник наукових праць містить статті з теоретико-методологічних, психолого-педагогічних, культурологічних та етно-психолінгвістичних проблем спілкування.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, психологів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 31. 11. 2007 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 8.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007

УДК: 37.159.955:81'243-053.6

Ю.В. КУРЯТА

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Резюме. У статті конкретизовані поняття „творчість”, „креативність”, „творче мислення” та „креативне мислення”. Розглянуто питання стимулювання креативного мислення дітей шкільного віку на заняттях іноземної мови. Проаналізований зв'язок між мовленням та процесами мислення.

Ключові слова: творчий потенціал, актуалізоване креативне мислення, мовлення.

На сучасному етапі пришвидшений темп розвитку суспільства та, як наслідок, необхідність підготовки людей до життя в умовах, що швидко змінюються, зумовлюють зростаючу необхідність суспільства в особистостях, здатних творчо підходити до будь-яких змін, нетрадиційно та якісно вирішувати існуючі проблеми. Оскільки саме творчі люди створюють нове в усіх видах людської діяльності, пошук творчо обдарованих дітей і розвиток креативного мислення – цієї важливої якості особистості – під час шкільного навчання набуває неабиякого значення. Існує об'єктивна необхідність визначення засобів організації процесу розвитку творчих характеристик молодших школярів у навчальному процесі, що сприяють засвоєнню доступних видів творчої діяльності, забезпеченню накопичення суб'єктивного творчого досвіду, як основи, без якої самореалізація особистості на наступних етапах безперервної освіти стає малоефективною.

Видатні психологи та педагоги (Г. Балл, Л. Виготський, В. Давидов, Л. Занков, З. Калмикова, З. Карпенко, Г. Костюк, В. Крутецький, М. Савчин, Т. Щербан, Д. Ельконін та ін.) підкреслюють значення навчальної діяльності для формування креативного мислення, пізнавальної активності, накопичення суб'єктивного досвіду творчої пошукової діяльності учнів. Однак, існуючі можливості творчого розвитку дітей, закладені в зміст сучасних програм, не використовуються в повній мірі педагогами початкової школи, немає однозначного тлумачення власне категорії креативне мислення. Це вимагає уточнення та переосмислення розуміння цього феномена та його зв'язку з мовленням учнів, що є завданням даної статті.

Загалом, мислення є складною багатофакторною структурою. В залежності від рівня узагальнення інформації, засобів, що використовуються для цього, новизни отриманих результатів, ступеня інтелектуальної активності вчені виокремлюють декілька видів і способів мислення, одним із яких є креативне. Формулюючи трактування цієї психологічної категорії, розмежуємо її з такими суміжними та взаємопов'язаними поняттями як творчість, креативність та творче мислення, оскільки розуміння цих характеристик допоможе нам повніше осягнути суть предмета дослідження [6, 208].

Так, творчість - це діяльність людини, спрямована на створення нових матеріальних та духовних цінностей, в якій суттєве значення належить уяві, інтуїції, неусвідомленим компонентам розумової активності, а також потребі особистості в самоактуалізації. Творчість у своєму функціонуванні комбінує когнітивні, емоційні та вольові аспекти [4, 26].

Креативність означає здатність до творчості, розуміється як потенціал, внутрішній ресурс людини. Основна відмінність поняття креативності від поняття творчості полягає в тому, що креативність розглядається як певний специфічний стиль діяльності, в той час як творчість сама по собі є діяльністю. Креативність частіше, ніж творчість пов'язують із когнітивними процесами; вона може бути зафіксованою об'єктивними методами. Насьогодні існують достатньо надійні тести, які дозволяють визначити різні види креативності та її параметри. Про творчість ми цього сказати не можемо. Її неоднозначність та інколи ефемерність заважає виробити більш менш об'єктивні критерії для її виміру, а ті системи оцінювання, які створені, досьогодні містять велику частку суб'єктивності [4, 26].

Таким чином, правомірно розрізнити поняття “креативна особистість” і “творча особистість”. Під креативною розуміють таку особистість, яка має внутрішні передумови (особистісні утворення, особливості когнітивної сфери, нейрофізіологічні задатки), що забезпечують її творчу активність, тобто не стимульовану ззовні пошукову та перетворюючу діяльність. Тоді як, творча людина – та, що реалізує свій креативний потенціал. Отож, креативність є детермінантою творчої активності особистості [4, 26].

Творче мислення (як компонент творчої діяльності) – це один з видів мислення, який характеризується створенням суб'єктивно нового продукту (ідей, рішень задач, підходів до проблемних ситуацій у суспільних стосунках, у вмінні спілкуватися з іншими, у експериментуванні, в будь-якій сфері знання, науки, мистецтва), що супроводжується появою особистісних новоутворень. Ці новоутворення стосуються мотивації, цілей, оцінок та змісту такої когнітивної продуктивної діяльності [4, 26].

Креативне мислення - це здатність „думати по-новому”, потенціал творчого мислення, його характеристика, за своєю суттю є специфічним стилем мислення, описує його індивідуальні особливості, визначає характер творчого процесу. Цей вид мислення є в основі вміння аналізувати будь-які проблеми, встановлювати системні зв'язки, виявляти суперечності, знаходити для них рішення на рівні ідеальних, прогнозувати можливі варіанти розвитку таких рішень тощо. Для повноти визначення креативне мислення протиставляється адаптивному та асоціюється з виникненням ідеї. Тоді як, власне втілення ідеї — це вже завдання творчого мислення. В поняття креативне мислення входить вміння знаходити оригінальні, вільні від стереотипів рішення різноманітних задач, досягати результату з найменшими енерговитратами та більшою радістю, розуміти „множинність” першопричин і наслідків ситуацій, вчинків і рішень [4, 26].

У креативному мисленні взаємодіють такі процеси, як: комбінування, аналогізування, виявлення нових зв'язків та перенесення функцій із одного об'єкта на інший. Особистість з таким стилем мислення не тільки готова до постійних змін в технологіях, але й навпаки розглядає їх як можливість отримати життєво необхідне моральне задоволення від вирішення інтелектуальних завдань, що виникають. Креативне мислення позбавлене однозначності, визначеності щодо результату і самого процесу, — йому притаманна варіативність, комбінаторність, імпровізація, ігрове розширення значень [4, 72].

Для прийняття ефективних рішень креативне мислення повинне бути доповнене критичним. Задля проведення відповідного відбору необхідно дотримуватися певної дистанції, щоб зберегти об'єктивність, врахувати критерії можливостей практичного застосування нових ідей.

Проте, критичне мислення як конструктивне слід відрізнити від критичної установки, що є деструктивною за своєю суттю. Прагнення критикувати власне задля критики має скоріш емоційний характер, аніж когнітивний.

Безумовно, креативне мислення залежить від різноманітних суб'єктивних якостей особистості. Серед них виділимо: творчу уяву; розвиненість інтелекту, що спонукає людину до розміркування, упорядкування знань, пошуку і аргументації власного рішення існуючої (можливої) проблеми; відкритість новому у пізнанні (когнітивна відкритість) як ставлення людини до нової інформації, досвіду; легкість у сприйнятті нових ідей тощо [2, 14].

Психологічні дані свідчать про те, що творчі особистості за складом і особливостями притаманних їм психічних якостей є дуже складним для вивчення утворенням, оскільки, є в усьому суперечливими (Л. Дорфман та Г. Ковалева), поєднуючи в собі непоєднуване: фізичну енергію та стан спокою, суворість та наївність, грайливість та відповідальність, фантазії та відчуття реальності, ознаки екстраверсії та інтроверсії, скромність та гордість, відсутність стереотипів у сфері статевих ролей, бунтарський дух та консервативність, відкритість і чутливість тощо. Їм притаманні такі якості, як: готовність до ризику, імпульсивність, незалежність суджень, нерівномірність успіхів при вивченні різних навчальних предметів, почуття гумору, самотність, пізнавальна скрупульозність, неприйняття на віру, критичний погляд на такі речі, які вважають "священими", сміливість уявлення та мислення. Креативна особистість володіє самостійністю суджень, впевненістю в собі, здатністю знаходити задоволення у труднощах, естетичною орієнтацією та здатністю ризикувати [2, 14].

Жорсткі стереотипи сучасної освітньої системи не дозволяють дитині досягти високого рівня креативного мислення. Таким чином, від класу до класу у неї розвивається інтелектуальна інфантильність і завчена безпомічність, відсутність можливості самостійно мислити. Адже відомо, що в класичній системі освіти навчальні програми побудовані, як правило, на запам'ятовуванні, накопиченні фактів та інших нетворчих формах діяльності. Тільки окремі учні не завдяки, а попри систему, що склалася, або за допомогою ініціативи творчих вчителів, можуть інтелектуально та творчо зростати [5, 46].

Таким чином, на думку М. Месровича, в наш час нагально необхідна так звана випереджаюча педагогіка – система інтелектуального та психологічного розвитку, що формує в особистості стійкі компоненти креативного стилю мислення, оскільки за умов прискореного темпу науково-технічного прогресу, коли висуваються дуже жорсткі вимоги до адаптаційних можливостей людини та до її професійного рівня, саме креативне мислення здатне забезпечити ці вимоги та достатню гнучкість людини складного індустріального та постіндустріального, інформаційного суспільства [5, 47]. Так, дослідники В. Москалець, І. Соломін, С. Максименко, В. Гагай, Н. Варкі та Р. Калініна стверджували про потребу та можливість розвитку креативного мислення під час навчального процесу у загальноосвітній школі.

Завдання на розвиток креативного мислення на заняттях іноземної мови можуть охоплювати усю навчальну діяльність на уроці, включаючи розминки, повторення пройденого матеріалу у ігровій формі тощо, сприяючи розвитку комунікативної компетенції та створенню позитивної мовленнєвої мотивації. Зазначимо, що подібні завдання повністю реалізують індивідуальний підхід та комунікативну спрямованість навчального процесу, сприяють його інтенсифікації та позбавляють монотонності, надаючи звичним досі заняттям привабливості. Зокрема, можна назвати такі завдання, як створення асоціацій (на що схожа буква, що нагадує якийсь певний звук, про що ви думаєте, чуючи це незнайоме слово, які у вас асоціації із певною порою року, місяцем, часом доби, із певними людьми тощо), продовження певної історії, чи написання своєї, розв'язання проблемних та конфліктних ситуацій, дискусії, ролева гра, буквені ігри, зображення слова з допомогою пантоміми тощо.

Слід відзначити, що, зокрема, групові креативні види роботи сприяють поліпшенню міжособистісного клімату в класі, появі дружньої робочої атмосфери, деякі з них (наприклад, вправи на дискусію актуальних тем чи активізація ролевих ігор, проблемних ситуацій) гіпотетично можуть мати до певної міри і терапевтичний ефект щодо психологічних комунікативних труднощів учня. Подібні завдання повністю реалізують індивідуальний підхід та комунікативну спрямованість навчального процесу, дають поштовх його інтенсифікації та позбавляють монотонності, надаючи звичним досі заняттям привабливості й актуальності

Ми поставили собі за ціль здійснити аналіз засобів розвитку креативного мислення дітей шкільного віку на заняттях іноземної мови, передусім тому, що існує дуже тісний зв'язок функціонування мовлення та мислення, а також через те, що сучасні тенденції зумовлюють життєву необхідність оволодіння іноземною мовою.

Мовлення є інструментом мислення. Однак, в слові як понятті міститься набагато більше інформації, аніж може передати проста сукупність звуків. Так, С. Рубінштейн писав: "...Визначеність предмета в мовленні

за допомогою слова ніяк не означає, що весь його зміст виражено в мовленні, ввібрано в мовлення; насправді все визначене за допомогою слова завжди тягне за собою вантаж, що нескінченно його перевищує, який не ввібрано в мовлення; зміст слова — лише сяюча крапка над масивом, що залишається в тіні, яким він позначається.” [7, 237].

Той факт, що мислення людини тісно пов'язане з мовленням, передусім, доводиться психофізіологічними дослідженнями участі голосового апарату під час вирішення розумових завдань — у найбільш напружені моменти мислення у людини спостерігається підвищена активність голосових зв'язок. Всі види мислення людини, пов'язані з необхідністю використання більш чи менш розгорнутих розмірковувань, супроводжуються посиленними мовно-руховими імпульсами, а звичні та повторні мисленні дії — її редукцією [6, 215].

Л. Виготський зауважує, що слово належить так само мовленню, як і мисленню. Це жива клітинка, що містить в собі в найпростішому вигляді основні якості, які властиві мовленнєвому мисленню вцілому. Слово завжди характеризує предмет чи явище, позначене ним, узагальнено, і, таким чином, є актом мислення. Але слово — це також засіб спілкування, тому воно входить в склад мовлення. Позбавлене значення, слово вже не належить ні мисленню, ні мовленню; набуваючи своє значення, воно відразу ж стає органічною частиною і того, і іншого. Саме в значенні слова, на думку Л. Виготського, полягає та сутність єдності, яку називають „мовленнєвим мисленням” [1, 59].

І. Зимня тлумачить мову як засіб, а мовлення як спосіб формування і формулювання думки за допомогою мови в процесі мовленнєвої діяльності індивіда [3, 38].

Таким чином, розвиток культури мовлення у дітей повинен ґрунтуватися на розвитку їхнього мислення, зокрема, креативного мислення як однієї із характеристик творчості. Стимулювання цього виду мислення повинно здійснюватися під час освітнього процесу в школі, оскільки центральним у навчанні є формування всебічно розвиненої гармонійної особистості дитини. Однак, подальших наукових пошуків все ще потребує дослідження сучасного стану проблеми безперервного розвитку творчого потенціалу особистості на різних освітніх рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Мышление и речь. — М.: Лабиринт, 2001. — 368 с.
2. Дорфман Л.Я., Ковалева Г.В. Основне направления исследований креативности в науке и искусстве // Вопросы психологии. — 1999. - №2. — С. 14-16.
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Издательство второе, допное, испр. и переработанное. — М.: Издательская корпорация «Логос», 1999. — 250 с.
4. Зинкевич-Евстигеева Т.Д., Грабенко Т.М. Практикум по креативной терапии. — СПб.: Изд-во «Речь», «ГЦ Сфера», 2001. — 360 с.
5. Меерович М.И., Шрагина Л.И. Технология творческого мышления: Практическое пособие. — Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. — 432 с.
6. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. — М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2000. — Кн. 2: Психология образования. — 608 с.
7. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. — СПб.: Питер, 2001. — 720 с.

Резюме. В статье конкретизированы понятия «творчество», «креативность», «творческое мышление» и «креативное мышление». Рассмотрен вопрос стимулирования креативного мышления детей школьного возраста на занятиях по иностранному языку. Проанализирована связь между речью и процессами мышления.

Ключевые слова: творческий потенциал, актуализированное креативное мышление, речь.

The summary. The terms “creative work”, “creativity” and “creative thinking” are concretized. The author considers the question of schoolchildren creative thinking stimulation on lessons of foreign language. The relation between speech and processes of thinking is analyzed.

Key words: creative potential actualized creative thinking, speech.

Одержано редакцією 09.10.2007.

УДК: 37. 159. 955: 81' 48 – 073. 5

Л.А. ПАСТУШЕНКО

ПРОБЛЕМА ОСОБИСТІСНОГО ДОСВІДУ В ПАРАДИГМІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Резюме. В статті окреслено шляхи розвитку поглядів представників гуманістичної психології на проблему особистісного досвіду; виокремлено механізм самоактуалізації людини як рух до повного знання себе і свого внутрішнього досвіду; описано особливості особистісно значущого досвіду.

Ключові слова: особистісно значущий досвід, механізм самоактуалізації, екзистенційний стан людини, актуалізація, ауторефлексія.

Проблема особистісного досвіду завжди була однією з найскладніших проблем в науковій парадигмі. В історії психології поняття „досвід” розглядається і вживається в різних смислах: як діяльність (практична, наукова, літературна і т.д.), якій відповідає категоріальний ряд — „випробування”, „експеримент”, „аналіз”; як

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ	4
<i>Балл Г.О.</i> Методологічні засади використання і вдосконалювання людинознавчої термінології.	4
<i>Ложкін Г.В., Воляннюк Н.Ю., Бринзак С.С.</i> Інноваційний метод оцінки взаємовідносин у спортивній команді.	9
<i>Носков ВІ., Ефросиніна О.В.</i> Психологічні особливості освітньої діяльності в умовах корпоративного ВУЗу.	12
<i>Павелків Р.В.</i> Особливості соціально-психологічного аналізу педагогічної комунікації у формуванні моральних суджень молодших школярів.	15
<i>Хом'як І.М.</i> Комунікативні проблеми у писемному дискурсі.	19
<i>Охременко О.Р.</i> Особливості формування соціальної реальності в групі військовослужбовців.	23
<i>Туриніна О.Л.</i> Вплив особливостей спілкування викладача та студента на формування професійної ідентичності особистості майбутнього психолога.	26
<i>Винославська О.В.</i> Етичні проблеми професійного спілкування викладачів технічного університету.	29
<i>Вовчик-Блакитна О.О., Гурлева Т.С., Гуменюк Г.В., Пісарєва О.В., Курганов К.В.</i> Забезпечення емоційного комфорту дитини під час спілкування у сім'ї.	33
<i>Мусатов С.О.</i> Педагогічна комунікація в контексті соціальної практики	36
<i>Литовський В.Ф.</i> Комунікація між вчителем і учнем в умовах розбудови шкільного навчання на засадах діалогу.	39
<i>Бастун Н.А.</i> Індивідуальний підхід у розвитку монологічного мовлення школярів зі сповільненим темпом психічних процесів.	44
<i>Бастун М.В.</i> Психологічні засоби розвитку комунікативної культури.	48
<i>Завгородня О.В.</i> Способи психологічної підтримки художньо обдарованої особистості	53
<i>Михальчук Н.О.</i> Концептуальні підходи до виявлення розуміння старшокласниками літературних творів.	57
<i>Рождественський А.Ю.</i> Комунікативний потенціал особистості у віковому вимірі.	62
<i>Копилов С.О.</i> Концепція діалогу М.М.Бахтіна як методологічна парадигма психологічного дослідження.	66
<i>Філоненко М.М.</i> Методологічні аспекти комунікативної компетенції лікаря.	71
<i>Російчук Т.А.</i> Зумовленість психологічного розвитку суб'єкта послідовним становленням різних культурних форм спілкування.	75
<i>Жирун О.А.</i> Моральні цінності як чинник формування комунікативної культури майбутніх редакторів.	80
<i>Виноградна О.В.</i> Чинники сприйняття глядачем насильства в художніх фільмах.	83
<i>Мединцев В.О.</i> Суб'єктне та позиційне моделювання внутрішніх діалогів.	85
<i>Куценко Г.В.</i> Образ світу в системі регуляції особистості: мовні аспекти.	89
<i>Крилова-Грек Ю.М.</i> Психолінгвістичні аспекти адекватності передачі понять іншомовних текстів.	92
Розділ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ СПІЛКУВАННЯ ТА ЙОГО ДІАГНОСТИКИ	95
<i>Ефросиніна О.В.</i> Мотиви і результати професійного та трудового самовизначення студентів приватного ВУЗу.	96
<i>Білик О.С., Яницур М.С.</i> Сформованість позитивного ставлення учнів початкової школи до проблеми вибору професії.	98
<i>Андрєєв О.С.</i> Фасилітація спілкування на основі інтегративного підходу.	103
<i>Касаткіна О.В.</i> Конфлікт як умова продуктивного спілкування.	107
<i>Мейтарчан С.Ю.</i> Психологічні особливості професійного спілкування менеджерів.	109
<i>Белешко М.Д.</i> Виникнення конфліктів у спілкуванні та шляхи їх розв'язання.	113
<i>Веремчук А.М.</i> Рефлексія як основа педагогічного спілкування.	117
<i>Гнатюк О.В.</i> Психологічні особливості спілкування в навчально-виховному процесі.	119
<i>Димченко Н.С.</i> Психологічні аспекти підготовки майбутнього менеджера-економіста до ефективного управлінського спілкування.	121
<i>Дубініна О.С.</i> Чинники активізуючої саморегуляції вивчення іноземної мови студентами технічного вузу. На матеріалі англійської мови.	126
<i>Колодич О.Б.</i> Проблема підвищення ефективності навчання дітей із ЗПР та оволодіння ними мовленнєвими вміннями як одна з актуальних у теорії і практиці психології і педагогіки.	128
<i>Кононець М.О.</i> Підготовка майбутніх суб'єктів підприємницької діяльності до етичного здійснення ділових комунікацій.	132

<i>Кочубей О.С.</i> Психологічні механізми набуття студентами-філологами перекладацької компетентності.	136
<i>Курята Ю.В.</i> Розвиток креативного мислення учнів загальноосвітньої школи засобами іноземної мови.	139
<i>Пастушенко Л.А.</i> Проблема особистісного досвіду в парадигмі гуманістичної психології.	141
<i>Рикун А.А.</i> Причини виникнення конфліктів та способи їх розв'язування.	145
<i>Рудюк О.В.</i> Проблема внутрішньо особистісного конфлікту ситуації професійної деправації.	148
<i>Солодчук С.Є.</i> Комунікативна взаємодія як соціально-психологічний феномен.	152
<i>Хунавцева Н.О.</i> Розвивальні можливості евристичної бесіди як форми навчальної роботи.	155
<i>Шарапа І.С.</i> Маніпулятивне спілкування та духовний світ особистості.	159
<i>Щур О.В.</i> Вивчення репродуктивних установок та уявлень про дитячо-батьківське спілкування у студентської молоді.	163
<i>Денисюк Н.В.</i> Проблема еколого-виховного потенціалу трудового навчання у педагогічній науці.	166

Розділ 3. КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ

ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ.	170
<i>Воробійова Л.М.</i> Мовленнєве спілкування: психолінгвістичний і соціокультурний аспекти проблем.	170
<i>Гаєва Н.І.</i> Психолінгвістичний аспект використання слухової наочності у навчанні іноземних мов.	172
<i>Воробійова І.А.</i> Культурологічний підхід до навчання ділового спілкування.	174
<i>Мороз Л.В., Дуброва А.С.</i> Психолого-педагогічні передумови засвоєння учнями та студентами ділового іноземного мовлення.	176
<i>Мороз Л.В., Трофімчук В.М.</i> Психолінгвістичний коментар як засіб інтенсифікації навчального процесу.	178
<i>Фрідріх А.В., Дацик М.В.</i> Проблема формування особистості майбутнього спеціаліста: завдання та реалізація.	181
<i>Баталія Л.О.</i> Культурологічні та психолінгвістичні аспекти у навчанні спілкування іноземною мовою.	184
<i>Белявська О.О.</i> NLP та сугестопедія. Ефективна комунікація між викладачем та студентом.	186
<i>Богатирьова Т.В.</i> Технологія словесного впливу в процесі спілкування як компонент педагогічної майстерності вчителя іноземної мови.	189
<i>Бойко Н.Г.</i> Психологічні особливості навчання дітей дошкільного віку іноземної мови.	192
<i>Готовкіна Л.Д.</i> Психолінгвістичний аспект вербальної концептуалізації світу.	195
<i>Данилова І.Ю.</i> Психолінгвістичні проблеми прямих методів навчання усному спілкуванню іноземними мовами.	199
<i>Джава Н.А.</i> Особистісно-діяльнісний підхід у процесі навчання іноземних мов.	202
<i>Мазурок О.М.</i> Формування соціокультурної компетенції в учнів при спілкуванні іноземною мовою.	204
<i>Мезін В.Г.</i> Лінгвокультурологічний принцип спілкування при навчанні іноземної мови.	207
<i>Ніколайчук І.О.</i> Новотвір як комунікативний еквівалент у процесі номінації.	209
<i>Олесюк Л.В.</i> Реалізація психологічних принципів навчання іноземній мові.	213
<i>Перішко І.В.</i> Вплив соціокультурного компоненту на комунікативну компетентність студентів.	215
<i>Сяська Н.В.</i> Відбір лексичного мінімуму з психолінгвістичного боку.	217
<i>Фурсик Т.О.</i> Сучасний стан проблеми навчання іноземної мови на мовних спеціальностях.	220
<i>Хомицька Р.В.</i> Психологічні особливості формування когнітивного та комунікативного компонентів в онтогенетичному розвитку мовлення.	222
<i>Хомяк Т.С.</i> Психологічні особливості організації діалогічного спілкування у процесі навчання школярів іноземної мови.	226
<i>Чайка І.В.</i> Розвиток аргументації у комунікативній діяльності підлітків на уроках англійської мови.	228
<i>Черуха В.В.</i> Позитивний вплив міжмовного переносу на процес вивчення другої іноземної мови.	231
<i>Ширяєва Т.М.</i> Особливості розвитку пізнавальної діяльності студентів у процесі формуванні комунікативної компетенції.	232
<i>Яцюрник А.О.</i> Організація діалогічного спілкування на заняттях у вищій школі.	235

Розділ 4. ВІКОВІ, ГЕНДЕРНІ ТА ЕТНОПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ

<i>Носкова О.В.</i> Гендерні проблеми збереження здоров'я студенток-матерів в процесі навчання.	240
<i>Зубілевич М.І.</i> Особливості гендерних аспектів спілкування дівчат-підлітків у навчальних закладах Великої Британії.	242
<i>Івашкевич Е.З.</i> Особливості застосування комунікативних психотехнік з метою реабілітації школярів з особистісними розладами.	245
<i>Михальчук Ю.О.</i> Типи міжкультурної взаємодії.	250
<i>Ярута Н.П.</i> Гендерні аспекти спілкування школярів.	254
<i>Ангеліс К.О.</i> Розвиток особистісної рефлексії підлітків в комунікаціях під час проведення психологічного тренінгу.	256
<i>Андрейко Б.В.</i> Перинатальні аспекти спілкування матері і дитини як двох абсолютних комунікативних партнерів.	259

Бігунова С.А. Психолого-педагогічні принципи культурологічно зорієнтованого навчання старшокласників іноземної мови.	260
Верьовкіна О.Є. Розвиток мисленнєвої культури школярів в контексті діалогічного спілкування.	264
Воропаєв Є.П. Психологічні впливи режисерів на студійців дитячих театрів..	266
Ніколайчук Г.І. Можливості використання ідей комунікативної граматики в онтолінгвістиці.	271
Кирпач Н.Б. Проблема сенсу життя в ранньому юнацькому віці.	274
Крупко Т.Є. Розвиток ефективних стилів спілкування у подоланні бар'єрів професійного самовизначення у ранньому юнацькому віці.	278
Кулаков Р.С. Роль знаково-контекстного спілкування у процесі професійно-предметної та соціокультурної підтримки старшокласників.	281
Лемещук О.В. Психологічні проблеми спілкування в підлітковому віці.	285
Лукомська С.О. Комунікативна функція підліткового одягу та її значення у формуванні статево-рольової поведінки: етнокультурний аспект.	287
Мазяр В.М. Особливості розвитку мислення підлітків в пізнавальній діяльності.	291
Марчій Т.М. Врахування психолінгвістичного аспекту спілкування у підготовці вчителя іноземної мови у початкових класах.	295
Морозовська Т.Д., Дацик М.В. Психологічні проблеми спілкування на уроках мистецьких дисциплін.	298
Остапчук Н.О. Роль комунікативних процесів у формуванні ставлень молодших школярів до моральних приписів.	300
Тимофєєва Н.М. Метафора як засіб підвищення ефективності спілкування.	303
Хомутиннікова Н.Н. Особливості комунікативних очікувань молодших школярів щодо вчителя.	305
Юринець О.О. Творчий саморозвиток як чинник формування педагогічної відповідальності студента педагогічного коледжу.	308
Відомості про авторів	312

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 38

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Третяк О.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 08.11.2007 р. Підписано до друку 30.11.2007 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 42,3. Замовлення № 56/1. Наклад 300.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 38. — Рівне: РДГУ, 2007. — 315 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 8.

Збірник наукових праць містить статті з теоретико-методологічних, психолого-педагогічних, культурологічних та етно-психолінгвістичних проблем спілкування.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, психологів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20